

Käringar ska hållas kort

En berättelse om Karin Olofsdotter. En kvinna som inte gick att "sätta på plats" och en av de första kvinnorna som startade pensionatsrörelse i Östersund.

Karin Olofsdotter Petrusson Larsson.

Karin Olofsdotter föds den 28 april 1891 i Bjärme i Näs socken. Hon flyttar 1895 till Billsta i Hackås socken med sina föräldrar storbonden Olof Larsson, hans hustru Karin Johansdotter och sina två syskon Laurentius och Johan. Hemmanet O'Lars, Billsta 5, kostar 10.000:-. Det betalas med ett arv på 5.000:- och ett lån på 5.000:-. Lånet betalas tillbaka fram till 1919. Familjen har kor, hästar, får och höns. År 1919 övertar gården O'Lars Hackås gästgiveri. Karin hjälper till hemma på gården och med gästgiveriet. Hon är duktig att ta hand om gäster och tycker om att träffa mycket folk.

O'Lars i Billsta.

På en annan storgård i en grannby, Månsta i Näs, har Jakob Petrusson fötts den 9 juli 1876. Hans föräldrar naturläkaren Petrus Jonsson och Kristina (Kerstin) Jönsdotter övertar 1883 hemmanet Månsta 3 utom en lght av Petrus far Jonas Persson som dör 1883. Petrus Jonsson köper till lght:en av Aurora Ekman 1896 och har därmed hela hemmanet. Jakob gifter sig med Lisa Jönsdotter 1904.

Jakob och hans hustru Lisa övertar Månsta 3, 2 tunnland av Jakobs föräldrar Petrus och Kerstin 1905 och Jakob och Lisas dotter Märta föds den 12 maj 1906. När Jakobs hustru Lisa dör i förtid den 12 augusti 1917 är dottern Märta endast 12 år. Gården är en välbärgad gård, bouppteckningen efter Jakobs hustru Lisa visar en behållning på 46.628:-. Eftersom Jakobs dotter Märta är omyndig får hon en förmyndare som heter Karl Olov Olsson i Oldberg. Jakob får gifterätt i Månsta 3, halva gården, vid arvskiftet den 28 jan 1919 och dottern Märta ärver halva gården. Jakob köper Märta del den 7 mars 1919. Det betyder att Jakob äger hela gården, men att dottern Märta har pengar att förvalta sedan Jakob löst ut henne.

Månsta 1906. F.v. Kerstin Jönsdotter, Lisa Jönsdotter, Jakob Petrusson och Petrus Jonsson. Dottern Märta sitter i mammas knä.

Jakob från Månsta är nu änkeman sedan 1917. Han och Karin från gästgiveriet i Billsta träffas och fattar tycke för varandra. Jakob är 15 år äldre än Karin. Karin blir med barn i början av 1919. Jakob är far till det väntade barnet. Karin är 28 år och ännu ogift. Ska de gifta sig? Vill Karin flytta till Månsta och lämna gästgiveriet i Billsta? Karin ställer krav att få del i gården i Månsta. Jakob äger själv hela gården och Karin kommer inte att få gifterätt i gården. Jakob skriver över halva gården på sin blivande fru och Karin får lagfart på sin del i maj 1919. De kommer då att äga halva gården var när de gifter sig den 27 juli 1919. Karin bor kvar hemma i gästgiveriet i Billsta och föder sonen Olle där den 15 okt 1919. Hon flyttar till Månsta 1920. Det är tänkt att hon ska bli bondmora på gården i Månsta. Hon föder sonen Kjell den 21 juli 1921 och dottern Karin den 28 maj 1924 i Månsta.

Karin, Jakob och Olle Petrusson.

Karin trivs inte i Månsta. Hon saknar alla intressanta människor hon träffat på gästgiveriet i Billsta. Hon åker ofta hem till Billsta. Hon pratar med Jakob om att de borde flytta till stan, till Östersund, och öppna ett gästgiveri där. Jakob köper gamla gästgivargården med servering och rum för resande på Kyrkgatan 11 i Östersund den 17 nov 1925 för 10.000:- med 6 % ränta. Karin och Jakob, Jakobs 19-åriga dotter Märta och barnen Olle, Kjell och Karin flyttar till Kyrkgatan 11 i Östersund den 9 dec 1925. Jakob får tillstånd till att ha uthyrning av rum och försäljning av dricka från den 1 januari 1926 på Kyrkgatan 11.

Efter ett år i Östersund, den 9 december 1926, flyttar Jakobs dotter Märta tillbaka till Månsta i Näs. Jag kan tänka mig att pappa Jakob tycker att det lurar för stora faror och frestelser för en ung flicka i stan. Det är lugnare på landet. Jakob pendlar mellan stan och landet. Han måste även sköta gården i Månsta. Märta har genom arv från mamman och från pappans köp av hennes del i fastigheten i Månsta en del pengar och hon skriver ett brev den 22 februari 1927 om att hon vill bli omyndigförklarad. ”Jag anser mig inte i stånd att själv handhafva och förvalta min genom arf bekomna förmögenhet”. Märta blir av häradsrätten omyndigförklarad trots uppnådd myndighetsålder på egen begäran den 15 mars 1927 och hon får samma förmyndare som tidigare.

Äktenskapet mellan Karin och Jakob var redan från början bråkigt. Det är antagligen också en av orsakerna till att Jakob skickar hem sin dotter Märta till Månsta. Det blir medling i äktenskapet den 9 mars 1927 och samma dag stämmer Karin sin man Jakob till hemskillnad och målet kommer upp i Rådhusrätten i Östersund. ”Enär i äktenskapet mellan mig och min man djup och varaktig söndring är rådande och vi på grund härav under den senaste tiden levat åtskilda får jag härmed vördsamt anhålla

om laga kallelse och stämning å min bemålde man som nu är boende i Månsta... Jag yrkar bliva tillerkänd vårdnaden av våra tre barn...och underhåll...". Karin anlitar en advokat som heter Gösta Heilborn.

Jakob säger genom sitt ombud Sälldahl att han bestrider våld mot hustrun, men att han varit uppretad på hustrun då hon har haft opassande uppträdanden med manspersoner och det varit befogat att tillrättavisa henne. Jakob avlämnar följande berättelse (förkortad) i rätten: Medgiver söndring genom hustruns beteende. Redan i början av vårt äktenskap ådagalade hon ett häftigt och stridigt lynne och har alltid varit oböjlig och handlat efter egen vilja. Hon har alltid varit mera intresserad av att flacka ute på baler och tillställningar än att sköta hemmet och barnen. Medan vi bodde i Månsta hände det rätt ofta att hon hölls borta på nätterna ända fram till morgnarna. Hon besökte danstillställningar under det att jag måste vara hemma och se till barnen...Hon tålde ej att jag ifrågasatte det olämpliga i sådant beteende...Hon lämnade hemmet och barnen och vistades borta...Hon var i sitt föräldrahem i månader...Hennes bortavaro orsakade stora svårigheter i hemmets skötsel...Hon hade lust att komma till staden och syssla med hotellrörelse, jag biföll hennes vilja och köpte gästgivaregården Kyrkgatan 11 i Östersund...Tänkte att hon skulle ägna sig mer åt hemmet och barnen om hon fick syssla med en rörelse... Det blev ännu mer olidligt. Hon fick större möjligheter att nära sin lusta för uteliv och nya bekantskaper. Hennes olämpliga uppförande har sedan stegrats och tagit de vidrigaste och för en gift kvinna högst opassande former...Hon är begiven på rusdrycker under synnerligen olämpliga former...Hon har helt ignorerat mig och mitt inflytande. Danstillställningar...Bilturer...Flitigt bevistat olika sällskap...Baler...Barnens omvårdnad är eftersatt pga av hennes utesvävande och opassande levnadssätt...Barnen har lämnats ensamma...Barnen måste skiljas från modern...Hon sitter i knä på karlar och håller dem om halsen och är onykter i barnens närvaro...Hon ligger med främmande karlar...

Karin bestrider otrohet. Karins ombud säger att mannen vid flera tillfällen har uppträtt synnerligen brutalt emot hustrun, sålunda har han använt sig av grava tillmälen emot henne och även misshandlat henne genom slag och nypningar. Uppskov i målet till den 25 april.

På grund av att det är Karin som begär hemskillnad så slår mannen tillbaka mot henne. Jakob har sedan den 1 januari 1926 i deras bostad, Kyrkgatan 11, tillhandahållit möblerade rum i förening med förplägnad. Det är Jakob som har tillståndet till rumsuthyrning samt rätt att utskänka pilsnerdricka. Jakob återkallar den 16 februari 1927 sina tillstånd trots att Karin bor kvar i huset och ska fortsätta driva verksamheten fram till bodelningen.

Stadsfiskal H Flygare får av Jakob reda på att Karin säljer pilsner, annan dricka och hyr ut rum utan tillstånd och Flygare lämnar in två stämningar till Östersunds Rådhusrätt mot Karin Petrusson: 1. angående försäljning av alkoholfria drycker och pilsnerdricka. Hon har i sin bostad från den 17 februari 1927 utan tillstånd försålt sådana. 2. angående att hon på gården Kyrkgatan 11 utan behörigt tillstånd drivit hotell- eller pensionatsrörelse genom att tillhandahålla fem resanderum. Stämningarna kommer upp till rättegång den 10 mars 1927. Karin säger att hon inte var medveten om att mannen återlämnat rättigheterna. Hon erkänner att hon sålt alkoholfri dricka, men bestrider försäljning av pilsner. Rättegången uppskjuts till den

31 mars 1927. När hon får veta att hon inte har något tillstånd söker hon hos stadsfullmäktige tillstånd till hotellrörelse och försäljning av pilsnerdricka på gästgivaregården Kyrkgatan 11. Stadsfiskal H Flygare yttrar sig: "hustru Petrusson är enligt vad jag inhämtat icke lämplig utöva dylik rörelse varför jag på det bestämdaste avstyrker bifall". Stadsfullmäktige i Östersund avstyrker enhälligt ansökan om tillstånd den 15 mars 1927. Rättegången fortsätter 31 mars 1927. Rätten finner att Karin Larsson utan tillstånd uthyrt 4 st rum och försålt alkoholfria drycker. Hon kan inte fällas för försäljning av pilsnerdricka. Karin Larsson döms till böter 25 kronor för hotell- och restaurangrörelse samt 25 kronor för försäljning av alkoholfria drycker. Jakob har nu lyckats stoppa sin hustrus fortsatta verksamhet på gästgiveriet Kyrkgatan 11 genom att anmäla henne och få henne dömd.

Under hemskillnadsåret byter Karin Petrusson namn till Larsson efter sina föräldrar, men båda efternamnen använde parallellt under flera år.

Jakob och Karin ordnar med bouppteckning för hemskillnad den 7 april 1927 (Östersund) och den 14 april 1927 (Månsta). Jakob får i bouppteckningen gården i Månsta (30.000:-) och gården Kyrkgatan 11 (50.000:-) med ensamt tillträde 1 juni 1927. Karin får bo kvar hyresfritt till dess. Mannen betalar skulderna (33.865:- resp 43.149:-). Hustrun Karin får i bouppteckningen 2000:- + diverse möbler och utrustning i hemmet. Hustrun får vårdnaden om barnen Olof och Karin. Karin ska uppfostras av hennes föräldrar. Mannen Jakob får vårdnaden om Kjell. Jakob blir återigen ensam ägare till Månsta 3 enligt boskiftes-instruktionen den 15 augusti 1927. Rättegången om hemskillnad fortsätter den 25 april 1927. Från rättegången: Parterna uppmanas att komma överens om delningen av boet. Se bouppteckningen ovan. Karin vägrar skriva på förslaget till frivillig uppgörelse pga av att mannen inte frivilligt tagit

tillbaka sin skrivelse mot henne från förra rättegången. Oenighet om Karins andel i hemmanet i Månsta, underhåll och vårdnaden om barnen. Slutade dock med en frivillig överenskommelse. Karin får underhåll 20:- / månad för vardera två barnen under hemskillnadsåret, mannen tog tillbaka beskyllningarna mot att hustrun lovade att inte föra talan mot honom om beskyllningarna. Hemskillnad beviljas. Målet avskrivs.

*Karin med barnen Olle, Kjell och Karin.
Pensionat Esplanaden den 31 juli 1928.*

Karin och Jakobs dotter Karin flyttar från Östersund till Billsta (mormor och morfar) 1927. Jakob och sonen Kjell flyttar från Östersund tillbaka till Månsta i Näs den 17 nov 1927 enl kyrkobokföringen, men de har i verkligheten bott i Månsta sedan den 27 april 1927. Sonen Olle bor kvar hon Karin i Östersund.

Jakob säljer Kyrkgatan 11 den 6 maj 1927 för 17.950:- ogulden köpeskilling till Lars Sandberg och Carl Örbom. Enligt överenskommelsen måste Karin flytta därifrån den 1 juni 1927, vilket hon också gör. Hon köper en egen pensionatsrörelse. Karin köper Pensionat Esplanaden, Strandgatan 4 den 1 juni 1927 (köpekontrakt den 2 maj 1927) för 30.000:- 6 % ränta, skuldebrev från Magne Wallin.

Pensionat Esplanaden, Strandgatan 4.

Nu har Karin Larsson ett eget pensionat med rumsuthyrning och matservering. Hon ansöker den 21 februari 1928 hos stadsfullmäktige om tillstånd att i samband med servering av mat till spisande gäster utskänka pilsnerdricka på Esplanaden, men ansökan återtas utan beslut.

Karin ansöker åter den 15 maj 1928 hos stadsfullmäktige om tillstånd att i samband med servering av mat till spisande gäster utskänka pilsnerdricka på Esplanaden. Nykterhetsnämnden avstyrker bifall när fru Karin Larsson den 31 mars 1927 dömts för olaga försäljning av pilsnerdricka och dessutom nykterhetsnämnden även av andra orsaker anser henne olämplig att sköta dylik utskänkning. Beredskapsmöte stadsfullmäktige den 16 mars hemställer att fullmäktige beslutar om tillstånd 1 år från den 1 oktober. Ledamot Ward är emot beslutet. Stadsfullmäktige den 15 maj 1928 avstyrker bifall till Karin Larssons ansökan med 14 röster mot 9 enl nykterhetsnämndens förslag inte beredskapsmötets förslag.

Hemskilnadssåret har gått. Karin och Jakob är fortfarande gifta med varandra, men bor inte ihop. Jakob bor i Månsta och Karin bor kvar i Östersund och har köpt Pensionat Esplanaden för drygt ett år sedan.

Rättegång om skilsmässan startar den 4 september 1928. Karin stämmer mannen till äktenskapsskillnad. Hon önskar vårdnad av barnen Olov och Karin och underhåll för vardera barnet på 20:- / månad till 10 år och sedan 40:- / månad till 18 år. I rättegången tas upp om hur den tidigare överenskommelsen inför hemskilnadsåret har kommit till och de vittnen som hörs är de personer som var med och hjälpte till med denna överenskommelse. Vittnena hade hoppats att detta avtal även skulle gälla vid äktenskapsskillnaden. Intyg om lämplighet att handha barnen som stödjer Jakob har lämnats in. Uppskov av rättegången.

Rättegången om skilsmässan fortsätter den 1 oktober 1928. Vittnen berättar om de olika parternas lämplighet att handha barnen. Karin får stöd av 3 vittnen. Jakob får stöd av 4 vittnen. Barnavårdsnämnden i Östersund stödjer Jakob. Flera intyg om att morföräldrarna är lämpliga att ta hand om alla tre barnen. Dottern Karin hade trots hemskilnadsbeslutet ibland uppehållet sig hos modern Karin i Östersund, vilket räknas till Karins nackdel. Uppskov av rättegången.

Rättegången om skilsmässan fortsätter den 29 oktober 1928. Nya vittnesmål som stödjer Karin respektive Jakob om vårdnaden av barnen. Jakob har haft Kjell med ut på dans och pratat illa om Karin inför barnet. Tre vittnen som bott på Esplanaden intygar att Karin inte är lämplig att ta hand om barnen. Hon har haft förbindelse med en man och besökt honom på nätterna på pensionatet. Olle använder svärord. Matgäster intygar att Karin sköter sina åligganden som husmor och värdinna med ordning och reda. Barnavårdsnämnden i Näs intygar att Jakob är lämplig vårdnadshavare och att Karin är olämplig pga sitt lösaktiga levnadssätt och sin liknöjdhet för sina barn och som uppfostrarinna. Jakob är lämplig att ta hand om alla tre barnen. Uppskov av rättegången.

Rättegången om skilsmässan fortsätter den 26 november 1928. Karin protesterar mot lösaktigt leverne. Barnavårdsnämnden i Näs anser att barnen blir bättre uppfostrade på landet hos Jakob än hos mamman som bor i stan och driver restaurangrörelse. Vittnen intygar att Karin för ett lösaktigt leverne, umgås med män trots att hon fortfarande är gift. En anställd på Esplanaden intygar att Karin haft en mansperson i köket och suttit i hans knä när barnen varit närvarande. Barnen har börjat gråta pga moderns uppförande. En man som inte bott på hotellet har kommit ut från Karins rum endast iklädd kalsonger. Vittnen intygar att sängen använts i rummet. Barnen har blivit insläppta dit när mannen är där. En lärare intygar att Olle är snäll, lydig och flitig i skolan, han synes vara i god vård. En granne intygar att Olle är väluppfostrad. En som äter måltider på pensionatet intygar att Olle är väl vårdad och att han hälsar artigt på äldre. Uppskov av rättegången.

Rättegången om skilsmässan fortsätter den 21 januari 1929. En kokerska som är anställd på Esplanaden anser att Karin är olämplig att ha vårdnaden om barnen. Hon intresserar sig inte för dem. De får sköta sig själva. Tjänarna får lägga barnen, köksan får hjälpa Olle med läxor och se till att han kommer i tid till skolan. En upppasserska som är anställd på Esplanaden anser att Karin inte är lämplig att uppfostra barnen. Barnen är snälla men behöver tillsyn. Karin bryr sig inte om barnen. Uppskov av rättegången.

Rättegången om skilsmässa fortsätter den 18 februari 1929. Denna dag blir det beslut om skilsmässa och om vem som får vårdnaden om barnen. Beslut: Enär genom vad i målet förekommit måste anses upplyst att makarna efter vunnen hemskillnad levat åtskilda ett år och att sammanlevnaden ej heller därefter återupptagits, prövar Häradsrätten lagligt jämlikt 11 kap 3§ giftermålsbalken och dömer till skillnad i äktenskapet mellan makarna varjämte Hrn förordnar att makarnas barn, såsom med deras bästa mest överensstämmande enligt vad utredningen i målet giver vid handen skola stå under vårdnad, sönerna Olov Johan Cyrillus och Kjell Petrus av mannen Petrusson och dottern Karin Elisabet av hustrun Petrussons föräldrar Olov Larsson och Karin Larsson i Billsta eller om dessa icke skulle vilja åtaga sig vårdnaden, av mannen Petrusson och förpliktas hustru Petrusson att bidra till sonen Olov Johan Cyrillus underhåll och i sådant avseende utgiva till mannen Petrusson fordrade tjugo kronor i månaden.

Karin hos mormor Karin i Billsta

Karin har anført besvär över utslaget den 20 mars 1929. Det blir därför en ny rättegång den 13 maj 1929. Karin Larsson stämmer Jakob för att han inte betalat henne de 2.000 kr han skulle betala enligt bouppteckningen vid hemskillnaden samt att hon inte vill betala underhåll för sonen Olle. Rätten beslutar den 10 juni 1929 att Jakob genast ska mot kvitto ska giva Karin 2.000 kronor + 6 % ränta enligt tidigare domstolsbeslut.

Sonen Olle fortsätter att bo hos mamma Karin i Östersund efter skilsmässan trots beslut om att han ska bo hos pappa Jakob i Månsta. Olle går i skolan i Östersund tom femte klass och flyttar sedan sista läsåret till skolan i Hackås.

Jakobs dotter Märta gifter sig men Eric Nordlöw den 21 december 1931. Eric och Märta Nordlöw övertar Månsta 3 från Jakob den 28 december 1931 och får lagfart på

fastigheten den 5 september 1932. Märtas och Erics dotter Sonja föds den 18 juni 1932. Märtas och Erics dotter Vivi-Anne föds den 3 februari 1934.

Eric Nordlöw och Märta köper 1/2 Kyrkgatan 11 för 20.000:- den 8 juli 1935. Det är samma fastighet där Karin och Jakob hade gästgiveriet i Östersund den 1 jan 1926 till den 1 juni 1927 och som Jakob vid bouppteckningen för hemskillnaden fick egen äganderätt till och sålde.

Förmyndaren för Jakobs dotter Märta ansöker hos rätten den 29 juni 1936 om upphävande av omyndighetsförklaringen. Märta är då både gift har fött sina två barn. Omyndighetsförklaringen upphävs den 7 september 1936.

Karin och Jakobs dotter Karin bor hos mormor och morfar i Billsta. Hon går i skolan i Hackås tom sjätte klass. Hon slutar skolan 1938. Olle går i skolan i Östersund tom femte klass 1932 och flyttar sedan vid höstterminen 1932 sista läsåret till skolan i Hackås.

Karin Larsson, barnen Olle och Karin är skrivna på Strandgatan 4 i Östersund fram till 31 december 1937, då de enligt kyrkboken flyttar till Billsta i Hackås. De bor i Billsta till 1939. Olle flyttar till Östersund 9 mars 1939, han är då 20 år. Karin med dottern Karin flyttar enligt kyrkboken till Östersund den 12 september 1939 tillbaka till Strandgatan 4. Vad hände med Strandgatan 4 den tid då familjen vistades i Billsta? Sonen Kjell bor under hela uppväxten i Månsta hos pappan.

Jakobs dotter Märta Nordlöw fortsätter att bo på gården i Månsta. Jakob bor kvar på gården tills han dör den 14 april 1964. Märta dör den 7 januari 1981.

Månsta 3

Karin Larsson bor i Östersund på Pensionat Esplanaden och fortsätter driva pensionatet tills hon pga ålder inte orkar längre. Huset rivs 1970 då den nya bron till Frösön byggs. Karin har också del i O'Lars i Billsta tillsammans med sin bror Laurentius. Karin dör den 28 september 1975.

Pensionat Esplanaden ca 1947. Karin med sonen Olle och sonhustru Eivor, dottern Karin och barnbarn.

Karins man Jakob gjorde allt för att stoppa sin hustrus möjligheter att försörja sig som gästgiverska och pensionatsägarinna under och efter skilsmässan. Jakob lyckades stoppa hennes möjligheter till försörjning på Kyrkgatan 11 i väntan på hemskillnaden och även stoppa hennes möjligheter att få pilsnerutskänkningstillstånd på Pensionat Esplanaden de första åren. Jakob, som var helnykterist, ansåg antagligen att varje form av alkoholkonsumtion var missbruk av alkohol. Karins antagligen mycket ordinära bruk av alkohol upplevdes av honom som fördärvande och olämpligt för barnen. Karin förlorade barnen pga hans anklaganden om syndigt och onyktert leverne. Ett leverne som 2008 inte alls skulle kallas för osedligt. Skilsmässor var ovanliga på 1920-talet och framför allt var det ovanligt att en kvinna tog initiativ till en skilsmässa. Kvinnor skulle vara nöjda och vara tacksamma över att vara en fin bondhustru på en storgård och uppfostra barnen själva. Att personal på Esplanaden fick ta hand om barnen är väl en föregångare till vår tids barnomsorg om mamman måste arbeta. Kvinnorna som arbetade på Esplanaden tyckte detta var underligt eftersom det var ovanligt att en mamma inte själv tog hand om barnen. Dessa kvinnor tyckte Karin var en dålig mor. Karin var van att arbeta och var uppfostrad att hjälpa till hemma på gården O'Lars i Billsta och på gästgiveriet där. Skilsmässan hände bara några år efter att kvinnorna i Sverige fått rösträtt. En stark "käring mot strömmen" hade det inte lätt. Jakobs egna ord under rättegången: "Redan i början av vårt äktenskap ådagalade hon ett häftigt och stridigt lynne och har alltid varit oböjlig och handlat efter egen vilja. Hon tålde ej att jag ifrågasatte det olämpliga i sådant beteende...Hon lämnade hemmet och barnen och vistades borta... Hennes bortavaro orsakade stora svårigheter i hemmets skötsel... Hon har helt ignorerat mig och mitt inflytande."

Karin gav dock inte upp utan skötte sin pensionatsrörelse på Pensionat Esplanaden exemplariskt under många år tills hon av åldersskäl inte orkade längre. Om hon hade varit dåligt ansedd i stan så hade inte de ogifta lärarna på läroverket och seminariet fortsatt att ha sin matpension där.

Lärare och elever från seminariet utanför Pensionat Esplanaden.

Kerstin Ellert